ФРАНЧЕСКО ПЕТРАРКА

Једна од најважнијих појава у доба ренесансе, колико као индивидуална песничка фигура, толико и као инспиратор два века живог *петраркизма*, био је Франческо Петрарка. Налазио се на челу оне групе писаца која је у литературу уносила велике промене и чија су дела чинила основ препорода (*ренесансе*).

Велике промене до којих је у друштву, у животу, у култури долазило огледале су се у литератури у повлачењу средњовековне књижевности пред књижевношћу ренесансе. За ренесансу је везан појам хуманизма. Хуманизам је, у ствари, један вид ренесансе. Хуманисти су били носиоци препорода, његових идеја о слободном и хуманом (у свестраном значењу овога појма) животу, у чијем је средишту био човек. То је и била суштина преокрета: вековима у позадини, као недостојан и ништаван, покоран Богу, човек је у хуманизму доспео у центар пажње. Издвојио се духом и телом као индивидуално биће. Идеал и ослонац ново доба је налазило у антици, у њеним материјалним остацима (рушевинама и старим грађевинама Рима, у рељефима, статуама, натписима уклесаним у камену и сл.) и у духовним остварењима (књижевности, поетици, филозофији, историји итд.).

Хуманисти су се определили за *латински језик као језик школе и литературе* (само су њега, уз још неке класичне језике, пре свега грчки, сматрали вредним да се на њему пише). То је хуманистичку литературу учинило универзалном и омогућавало је да се хуманисти међу собом разумеју без обзира у

којој су средини стварали. Међутим, опредељење за старе класичне језике и опште настојање на учености ограничавало је хуманизам и он није имао ширег утицаја. Он је обухватао само оне који су живели у градовима и похађали школе и који су били учени. Већину, а велики број је био неписмених (женска деца нису ни похађала школу), која је живела ван градова и далеко од културних збивања, хуманизам није ни дотакао.

Са новим поимањем света и човека у њему јавља се ренесанса, духовно шира и неупоредиво отворенија од хуманизма. Она је означила свеукупни препород у срединама које је захватила. *Ренесансна књижевност стварана је на народном језику*, била је свима разумљива, приказивала је обичан живот и човека у њему (грађанску кућу, пастирско-рустикални амбијент, улицу, трг, трговце, крчмаре, свештенике; жене из народа; служавке, куртизане; обесне забаве младих итд.) и исказивала је нескривене човекове емоције и расположења (љубав, патриотизам, песничку занетост поезијом; тугу, резигнацију; одушевљење природом; разуздано карневалско расположење и др.). Ренесанса је упијала све оно што је доносио хуманизам, све његове идеје, али је захваљујући садржајима којима се бавила, народном језику који је користила и везаности за реални живот, била шира и дуговечнија и остварила велике домете у свим областима културе и уметности.

Том времену припадао је Франческо Петрарка. Стварао је на латинском и на народном, италијанском језику, а веровао је да ће му славу донети и заувек сачувати она дела која је написао на латинском. Догодило се супротно: Петрарки су током свих векова славу сачувале песме испеване на народном језику.

Франческо Петрарка је рођен у Италији, у тосканском граду Арецу, 20. јуна 1304. године. Породица

Петрако (песник је касније узео хуманистички облик презимена Петрарка) потицала је из Фиренце, из које је посников отац Пјетро био протеран из политичких разлога, када и Данте, 1302. године. Када је у време песниковог детињства његов отац Пјетро добио службу на папском двору у Авињону, цела породица се преселила у Провансу. Франческо је са мајком и братом становао у оближњем Карпантрасу. Током школовања стекао је широко хуманистичко образовање. Иако је студирао права (у Монпељеу и у Болоњи), много више се интересовао за антику. Рано је почео да трага за рукописима (било је то време пре проналаска штампарства) грчких и римских писаца, да их преписује и проучава. Одушевљавао се класичним светом и културом у целини, васпитавао се на делима Плинија, Цисерона, Хомера, Плаута, Терењција и др.

Године 1326. враћа се у Авињон, где је провео заједно са братом Герардом, неколико година, живећи онако како је желео и бавећи се оним што је волео. Младалачка раздраганост, хуманистичко образовање, песнички дар и глас који је стекао, галантност, префињеност, монденско понашање учинили су га личношћу која је тражена и са уважавањем примана у отменим и у образованим круговима. Биле су то ведре године опијености животом и духом новог доба. Касније, у зрелим годинама, песник је подсећао брата Герарда, који је тада већ био калуђер, на те младалачке дане и лудости: „ Да ли се сећаш колико је у нама била велика и колико таштa жеља за блиставом одећом, како смо се бојали да се влас не помери са свога места и да с муком намештене праменове не замрси благи ветар...?“. Углед који је имао обезбеђивао му је службе које су му омогућавале да сачува потпуну слободу у раду, у политичким и друштвеним опредељењима и у животу уопште, али и материјалну сигурност и лагодан живот. У Авињону је Петрарка брзо постао омиљен и као песник

јер је његова околина са великом хвалом прихватала његове елегантне и префињене стихове у којима су истовремено струјали и дух антике и дах новога доба. То му је доносило и радост и славу и коначно га је определило да се потпуно преда литератури.

У Авињону је 6. априла 1327. године видео Лауру. Осећања која је гајио према њој предмет су најпознатијег зборника љубавне поезије – *Канцонијера*.

Својом ученошћу, познавањем антике, песничком блиставошћу, ренесансном отвореношћу, монденским животом Петрарка је стицао све већи број привржених, и то у високим и моћним италијанским круговима који су поштовали његов хуманистички и стваралачки дух и желели да га задрже у својој средини. Стекао је Петрарка најпре велику наклоност значајне римске породице Колона. Служба коју му је дао кардинал Ђовани Колона омогућила му је да борави повремено у Авињону и идиличном оближњем Воклизу, али и да путује и да проводи угодне дане учествујући у јавном животу и бавећи се књижевношћу. Путовања у Рим и продубљивање знања о античким остацима на извору били су за њега велико надахнуће. По повратку у Авињон, у хуманистичком заносу, пише зборник биографија најславнијих људи из античког света *О најславнијим људима* (*De viris illustribus*) и поему *Африка*. Већ тада је, пре но што је написао многа од дела по којима је касније био познат, овенчан песничким венцем. Хтели су да му га доделе и у Паризу и у Риму, а он је одабрао Рим. На Капитолу, после јавног представљања једног дела пеоме *Африка* и испитивања о овом делу која је обавио напуљски краљ, иначе мецена и песник Робер Анжујски, на свечаној церемонији 8. априла 1341, он је проглашен овенчаним песником, уз сва достојанства која су му овим проглашењем припадала.

Путовао је по Италији, упознавао градове славне прошлости и раскошног, бурног савременог ренесансног живота – Верону, Ђенову, Мантову, Парму, Ферару, Падову. Пошто је остао без покровитељства римске породице Колона, која је претрпела политичке ломове, одазвао се позиву породице Кореџо да дође у Парму. У Парми је његов брат био картузијански калуђер. Боравио је у окриљу породице Кореџа, али је често путовао, одлазио у Авињон и у друге градове. Значајан је био његов боравак у Фиренци, у којој је тада упознао свог потоњег великог пријатеља и једног од највећих писаца ренесансе, Ђованија Бокача (1313 – 1375). Пошто су се политичке прилике од пре пола века, када је Петраркин отац прогнан из Фиренце, измениле, Фирентинци су му понудили враћање очевих конфискованих добара и упутили позив да предаје на тамошњем универзитету. Ни једно ни друго није прихватио.

Уследило је и Петраркино коначно напуштање Авињона: прилике на папском двору су се измениле, од куге је умрла његова песничка инспирација Лаура (на 21. годишњицу од првог виђења, али је он за њену смрт сазнао нешто касније), међу живима више није било његових пријатеља и заштитника, посебно њему блиског кардинала Ђованија Колоне. После неколико деценија везаних за Провансу, песник се заувек вратио у Италију.

Боравио је неко време у Милану, окружен гостопримством кардинала Ђованија Висконтија. У Милану га је посетио Бокачо, дискутовали су о Дантеовој *Божанственој комедији*, која није одушевила Петрарку. Стварао је много. Његову опијеност сјајем ренесансног живота и чулношћу почињале су, с времена на време, да потискују сумње. Поред античких писаца чија је дела сматрао највреднијим производима људског духа, почињао је, такође студиозно и

амбициозно, да чита хришћанске ауторе. Нарочито су га привлачила дела најзначајнијег латинског црквеног писца Аурелија Аугустина (345 – 430), који је после бурне младости и унутрашњих борби хришћански крштен и потом написао велики број филозофских, теолошких и литерарних дела у одбрану хришћанства. Из таквих Петраркиних расположења настале су три књиге истинитих исповести – *Моја тајна* (*Secretum meum*); тада је настало и његово тумачење седам покајничких псалама (*Psalmi poenitentiales*). Петраркине сумње и кризе појачавала је и околност што је његов брат постао калуђер. У њему самом преплитали су се духовно и телесно, жудња и грижа савести. Истовремено, чулни Петрарка живео је животом новог времена. Плод слободе, која је обележила цео његов живот, била су његова ванбрачна деца, син Ђовани и кћи Франческа. Жудео је за славом, био је њоме опијен и свестан своје величине. Неговао је свој култ песника.

Као добар говорник и славна личност био је изасланик Висконтијевих у дипломатским мисијама на двору чешког Карла IV у Прагу, код млетачког дужда у Венецији, код француског краља у Паризу, код Франческа Караре у Падови. На свим странама доживљавао је високе почасти, што је погодовало његовој песничкој сујети.

Све се више везивао за Падову, у којој је често боравио. После синовљеве смрти (умро је од куге 1361) неко време је заједно са ћерком и зетом, живео у Венецији, на Риви дељи Скјавони, где му је Млетачка република дала кућу. Последње године живота провео је са њима у близини Падове, у пределу сликовитих Еуганских брда, у месташцу Аркуа. Ту је, радећи, у древној кући за писаћим столом, умро 19. јула 1374. у седамдесетој години живота. Његова гробница налази се крај месне цркве, а место данас носи име по њему, свом најславнијем житељу – *Аркуа Петрарка.*

Највећи део Петраркиног књижевног рада је на латинском језику. Из самог почетка његовог стварања је поема *Африка*, која му је донела велику славу и ловоров венац. Настала под утицајем античких историографских и литерарних дела, најбоље је одражавала његову опсењеност том литературом и временом. У погледу форме недовршена и недорађена (није успевао да на класичан начин организује епску материју), она је одисала снагом лирског песника. У *Африци* Петрарка је опевао победнички Други пунски рат са жељом да створи национални еп који ће крунисати славом негдашњи Рим и Италију, спајајући прошлост са новим временом. Идеја је одговарала његовом заносу и добу, а остваривана је више његовим лиризмом, осећањем за живот и законе пролазности но традиционалним епским средствима. *Африка* је испевана у хексаметрима, у девет књига.

Под утицајем античких ауторитета настајала су и друга Петраркина дела. Оно што је било у њима ново и другачије но у делима већине хуманиста, била је изразита песникова индивидуалност, обузетост собом, анализирањем своје душе и комуникација са својим добом и са савременицима.

Више Петраркиних дела било је аутобиографског карактера. Он је имао високу свест о песнику као посебној личности, достојној славе и сећања, о себи и о свом изузетном месту у времену коме је припадао и чијим је препородним токовима сам веома много доприносио. Стога је сматрао изузетно важним све оно о чему је он размишљао и закључивао и што је у бројним својим делима бележио за савременике и за потомство.

У том погледу важна су сва његова аутобиографска дела. Епистоларни спис *Потомству* (*Posteriati*) обухватао је године богате радом и животом пуним догађајима до 1351. За разумевање Петрарке, него-

вог дела и времена вредне су његове књиге писама. *Пријатељска писма* (*Familiarum rerum*) сведочила су, поред осталог, о његовим везама са бројним познатим европским личностима XIV века. Двадесетак писама збирке *Без имена* (*Sine nomine*) садржало је полемике о разним политичким и црквеним питањима које су могле да донесу невоље оним којима су упућена, па су зато изостајала њихова имена. У завршном периоду његовог живота настало је 125 посланица, *Seniles*, које су садржале размишљања зрелог човека.

Петрарка је био од оних песника који су се не само непрестано бавили собом, већ су о себи доследно и писали. У његовим делима може се пратити његова духовна биографија, испуњена филозофским размишљањима, преиспитивањима себе, опчињеношћу светом антике и настојањем да се све у животу уређује по правилима тога света, али и снагом новог живота који је доносио своје законе препорода. Своју преданост антици одређено је објаснио: писао је да је више но било чему другом у животу време посветио упознајући антику, да би волео да је живео у неком дугом добу (да није блиских и драгих који су га окруживали) – „ да у духу живим с антиком “.

Значајно за разумевање Петраркине интимне природе било је дело *Моја тајна* (*Secretum meum*), то јест исповедно размишљање о личним, тајним немирима, написано 1342 – 1343. године, које се сматра Петраркиним највреднијим делом написаним на латинском језику. Састављено је као дијалог између песника и Аугустина у присуству Истине. Био је то плод песниковог дубоког, узнемиреног размишљања о људској вољи, о искреној мотивисаности и жељи да живот буде достојанствен и узвишен а не да то буде само рационална тежња да такав треба да буде. Откривао је и своје две велике слабости – љубав и жељу за славом, али, као прави човек свога времена, није желео да се мења. Томе делу били су сродни по духу и потреби да се бави собом трактати *О усамљеничком животу* (*De vita solitaria*), *О побожној доколици* (*De otio religioso*) и др., које је написао под утицајем дела мислиоца Аугустина.

Поред биографија знаменитих људи (*De viris illustribus*), саставио је, у жељи да оживи славну прошлост, четири књиге историјских анегдота, на које је, по његовом мишљењу, требало сачувати сећање (*Rerum memorandarum libri*). Ова дела су одавала његову ерудицију, хуманистички идеал и упућеност и изворе препорода и у њима је све било изложено изглачаним књижевним изразом. У хуманистичком духу написао је и полемички трактат о срећи, то јест о доброј и злој срећи (*De remediis utriusque fortunae*). Била је то велика филозофска и литерарна тема и ренесансе. Пун савета како се понашати у несрећним ситуацијама и како допринети бољој срећи, овај трактат је умногоме био плод песниковог искуства, иако се аутор ослањао и на друге писце који су се бавили истим питањима.

Низом дела Петрарка се укључивао у актуелна збивања. Нека су се односила на политичко-верске прилике (на пример, прилог акцији за враћање папског седишта из Авињона у Рим), нека на обичне реалије (полемика поводом његовог писма папи Клименту VI, коме је, када се овај разболео, саветовао да се клони многих лекара), нека су била део расправа са критичарима његових дела и њега самога (напад на кардинала Жана де Карамана, на групу венецијанских филозофа аверoиста, који су одрицали бесмртност душе и др.).

Поред *Африке*, за време једног од боравака у Воклизу Петрарка је испевао збирку од дванаест пастирских еклога – *Пастирску песму* (*Bucolicum carmen*). И за ово дело је одабрао познату античку књижевну форму, дијалошку еклогу, а учесници су били пастири Силвио (Петрарка) и Монио (његов брат Ге-

рард). У овим еклогама певао је о љубави, о својим немирима, о распињању између предавања овоземаљском животу и тежњи према аскетском, о истинитим збивањима и сл. Све је било заодевнуто у алегорију, чије се значење сада не може у потпуности разумети.

Свеукупним својим делом написаним на латинском језику, поезијом и прозом, богатим описивањем живота, филозофским тумачењем доба, оживљавањем суштине античке традиције Франческо Петрарка је постављао, заједно са неколико својих великих савременика, темеље препорода. Као песник, а то је било оно до чега је њему било највише стало, највећи прилог литератури дао је песничким зборником познатим под називом *Канцонијер*, испеваном на народном, италијанском језику.

На народном, италијанском језику Петрарка је испевао, под утицајем Дантеове *Божанствене комедије*, у дантеовским терцинама, и спев *Тријумфи*. Подељен је на шест певања (посвећена су: љубави, чистоти, смрти, слави, времену и вечности). Иако се у њему осећао траг општих ондашњих размишљања о овим категоријама, проживљеношћу су се издвајали многи делови, посебно певање о смрти, у коме је дефинисао непролазност Лаурине лепоте: „Смрт беше лепа на њеном лепом лицу".

ИЗБОР ИЗ *КАНЦОНИЈЕРА*

1

Ви што слушате расут у стихове
Звук уздисаја, срца мога хране
У прве младе луталачке дане
Кад бејах делом други неки човек,

Надам се да ћу за нов плач и речи
О болу, нади која залудна је,
Схвати ли ко искуством љубав шта је,
Не само опрост већ и милост стећи;

Ал целом народу сам, добро видим,
Служио дуго за подсмех и приче;
Стог често себе у себи се стидим;

Из мог бунцања плод срамоте ниче,
И покајање, и јасност сазнања:
Што годи свету, то је кратка сања.

3

Тог дана* зраци сунца бледи паше –
жалише оног ко их је створио.
Ја се не чувах – ухваћен сам био –
везале су ме, Госпо, очи ваше.

Ко да ни време такво не бејаше
да бих се и ја с Амором борио
– бејах безбрижан, без сумњи и чио –
и отуд опште несреће насташе.

Разоружаног мене Амор стиже
и нађе пут што води срцу моме
кроз очи – ову капију за сузе.

Није му на част што ме у таквоме
стању ранио када стрелу диже.
Пред вашом стрелом – ја ни лук не узе.

* Односи се на дан када је Петрарка видео Лауру.

12

Ако ми живот од суровог тока
Патња и јада може да се брани,
Да видим, кад последњи дођу дани,
Угасли, Госпо, сјај лепог ти ока,

И како сребром златне власи сјаје,
И како венце, хаљине зелене
Остављаш, како лице оно вене
Што плахост јаду, спорост жалби даје,

Коначно љубав смелост ће ми дати
Да откријем ти муке; какви дани
Беху ми, какве године и часи;

И ако време лепе жеље брани,
Мом болу барем неће изостати
Помоћ што дају уздисаји касни.

18

Када сам окренут према тој страни цео,
где лепо лице љубљене моје светли,
а у мислима мојим огањ пресветли
што жеже ме и гризе део по део,

ја, што стрепим да срце издржат неће
и видим скори крај животне милости,
одлазим ко слепац без разборитости,
који не зна куд иде, ал' ипак креће.

Тако бежим пред смртним погоцима тим;
ал' нисам довољно хитар да ме чежња
пусти самог – ко увек са мном ће поћи.

Ћутећи ходим, јер реч'ма очајним
свет бих расплакао, а моја је тежња
да сузе своје исплачем у самоћи.

22

Сва ова бића што живе на земљи,
Осим неколиких што не трпе сунце,
Труде се толико колко траје дан;
Али кад упали небо своје звезде,
Једна траже кућу, друга гнездо шуме,
Да почину мирно и усну до зоре.

А ја, кад почне најзад лепа зора
Да сенку своју отреса са земље
Будећи звери свуд, у свакој шуми,
Не престајем с патњом све док траје сунце;
А затим, кад видим да запламте звезде,
Плачем и са жудњом чекам светлост дана.

А мрачно вече сјај кад гони дана,
И наша тмина другим чини зору,
Замишљено гледам у окрутне звезде,
Што су ме створиле од рањиве земље,
И проклињем доба кад угледах сунце,
Што ме чини сличним зверима у шуми.

И сумњам да икад живљаше у шуми
Звер сурова тако, ноћу, ил за дана,
Ко та што ме мучи у сенци и сунцу,
И не море мене први сан ни зора,
Јер премда сам смртно тело, сво од земље,
Упорна ми жеља долази са звезда.

Пре него се вратим вама, сјајне звезде,
Или паднем доле у љубавну шуму,
Остављајућ тело, ко смрвљену земљу,
Бар у њој да видим милост, што у дану
Надокнади многа доба, и од зоре
Обогати мене до заласка сунца.

С њом кад бих био откад заће сунце,
(И да нас не види нико осим звезда),
Само једне ноћи, и да нема зоре!
И да се не мења у зелену шуму
Да би ми утекла, као оног дана
Кад ју је Аполон следио по земљи.

Ал ја ћу под земљом остати, у шуми,
А нестаће дана пуног ситних звезда,
Пре него што зори слаткој стигне сунце.

30

Млађану жену под свежим ловором
Угледах, бељу, хладнију од снега,
Нетакнуту сунцем тисућу година;
И говор њен, и лице лепо, косу,
Заволех, да увек их носићу у оку
Где год се нађем, на брегу ил обали.

Мисли ће моје доћи до обале,
Кад не буде зеленог листа у ловору;
Кад имаднем срце тихо, суве очи,
Кад мрзне се ватра и пали се снег.
Немам толико власи у овој коси,
Колко дан бих онај чекао година.

Пошто лети време и беже године,
Тако да брзо самрт нас обали,
Било са црном или седом косом,
Пратићу сенку тог слатког ловора
По сунцу најжешћем, по сунцу и снегу,
Све док дан последњи не склопи ми очи.

Виђене нису тако лепе очи,
Ни у овом добу, ни првих година,
Очи што ме топе као сунце снег:
Река суза на тој извире обали,

И љубав је води до тврдог ловора
Са дијамантским грањем и са златном косом.

Страх ме: променићу пре лице и косу,
Но што ће с милошћу открити ми очи
Идол мој исклесан у живом ловору;
Јер, ако не грешим, седам је година
Да с уздахом идем с брега на обалу,
Ноћу и дању, по жези и снегу.

Унутра чиста ватра, споља снег,
Сам с овом мишљу, и са другом косом,
Плачући, ићи ћу по свакој обали
Да бих можда милост нагнао на очи
Оног што се роди кроз хиљаду лета;
Ако толко живи добро гајен ловор.

Злато и топаз на сунцу над снегом
Свлада плава коса блиска оном оку
Што рано ми лета води ка обали.

32

Како сам ближе свом дану последњему
који обично људска страдања крати,
то боље видим време што неће стати
и наду ми несталну, луду у њему.

Кажем мислима: „Нећемо дуго ићи
о љубави зборећ, пошто тврди брег
тела овог истопиће се ко свеж снег
тамо где ће покој мене и вас стићи.

А са њом ће нестати и она нада
од које су живела наша маштања,
и нестаће смех, и плач, и срдње сати.

И видећемо ми сасвим јасно тада
како на истом путу сад други пати,
и да су јалова многа испаштања.“

33

Већ љубавна се звезда распламсала
На истоку, и она Херу што је
Чинила љубоморном, зраке своје
Севером кружно и лепоти сјала.

Већ устала је да преде старица,
Да полуодевена ватру џара;
Љубавницима час тај патњу ствара,
Обично сузе мами им на лица;

Тад нада моја већ ми малаксала
У срце стиже; не кроз очи, које
Затвори сан, а бол им влагу точи;

Јао, различна од прошле бити своје!
Па вели: зашто храброст ти је спала?
Још ти је дано да гледаш те очи.

35

Сам и замишљен, корацима спорим
ја најпустија поља мерим, тако
што очи скрећем да избегну лако
људски траг песком, са којим се борим.

Другу заштиту не умем да створим
а да ме спасе, јер од света свако
у покретима угашеним јако
чита ми споља да изнутра горим.

Ја већ верујем да знају ил слуте
реке, обале и планине црне
какве је врсте мој живот скривени.

Ал ипак тако оштре, дивље путе
нашао не бих, да Амор не сврне
– те да му причам и он прича мени.

50

У сат кад се сунце брзо обара
ка западу и дан наш упути се
свету што, можда, с друге стране чека,
у туђем крају сама нашавши се
ходочасница уморна и стара
удваја кораке и жури јако;
па усамљена тако,
кад дан јој крају зађе,
утеху каткад нађе
одмора кратког, и заборави тад
прећеног пута и досаду и јад.
Ал' бол што мене сваким даном мучи
расте у тренутку кад
крене сјај вечни да се од нас лучи.

Чим сунце обрне пламни точак свој
да ноћи места да, и отуд сађе
растућа сен са планинских висости,
жудни ратар оруђе опет нађе
па кроз грубе речи и сирови пој
из груди празни тешке своје злости;
а затим се погости
простим јелима сличним
оном жиру што дичним
свет га зове, али од њега бежи.
Нек згоду користи ком радост лежи;
ја немах још радост, нит уре клете
која спокојству тежи
ни за обрта неба, нит планете.
Пастир, видев да се светлост спушта
сунца, где њему гнездо боравка је,
и да на крају источне мрак слеће,
усправи се тад и на ноге стаје,
траве, и воде, и букве напушта,
стадо своје штапом лагано креће;
где видет нико неће,

у избе ил' шпиље лог
стере лишћа зеленог;
ту леже он, без мисли сну се преда.
А мени суров Амор заповеда
да јурим тад звер што разори ми свег
гласа, корака, следа
знак, а не пречећ њој скривање и бег.

И морнари у затону скровитом
кад сунце зађе у починак роне
на тврдом дрву, под одеће грубе;
Ал' ја кад сунце сред таласа тоне
И Шпанију оставља на путу свом,
Гранаду, Мароко и Херкул стубе,
а мужеви и жене,
и свет, и звери – сви кад
стану да блаже свој јад,
ја не знам патњи упорној крај шта је
и боли што дан још нове додаје,
јер већ десето лето ће да расти

чежња ми не престаје,
нит знати могу ко ће ме ње спасти.
Кад у реч'ма одушке мало нађем,
гледам вечером волове, долазе
са поља и брежја бразда слободни.
Зашто чежње бар начас не пролазе
ме? Да из јарма свог тешког изађем?
Што очи дан и ноћ увек влажне ми?
Један, шта пожели
кад спрва за лице лепо

приковах поглед слепо,
да тамо утисне га машта моја
откуд ни сила нит вештина која
кренут га неће док нисам у власти
смрти што све раздваја!
Ко зна да л' ме и она може спасти.

Песмо, ако уз мене
ти боравећи вазда
слична се мени сазда,
тад до света теби и није стало
а за хвале других марићеш мало,
јер стално да мислиш биће ти доста
како ме удеси плам
кама живог што ослонац ми поста.

52

Не свиде се више свом драгом Дијана
Кад је, сличном згодом, сву голу видео
Давно, како хладна вода је облива,

Нег мени пастирка из планинских страна,
У часу љупки кад натапа вео,
Што јој плаву косу од вихора скрива;

И учини сад, кад небо пламен плави,
Да ја сав дрхтим од леда љубави.

53

Уме племенит, што предводиш те уде
у којима за боравака земаљског лута
дух један врли, мудри и разборити,
пошто си дошао до пречасног прута
којим Рим поправљаш и његове људе,
и на прећи га пут хоћеш упутити –
обраћам се теби пошто другде нити
зрачка врлине – јер у свету згасла је,
– нит једног видим због зла стидна човека.
Не знам за чим жуди нити на шта чека
Италија, ко да не чује вапаје;
стара, лења, спора је
и сниће вечно, и ко да је пробуди?
О, што моја рука за косом јој жуди!

Не надам се да ће из сна лењивца
та, ма кол'ко је звали, подићи главу;
у сну је тешком и под теретом зала.
Ал' без судбе није што ти на управу
сад поверен је Рим, наша престоница,
да је раздрмаш снажно, дигнеш из кала;
да из блата изиђе где је спавала,
завуци руку у часне косе тако
храбро, и у плетенице јој расуте;
ја што дан ноћ плачем њене грехе љуте,
у свом надању у те се уздам јако,
и Марсов народ ако
треба до части старих икад да стигне
благослов дана твојих ће да га дигне.
Зидине старе, што занос уливају
и узбуђују још свет кад се спомене
прошлости, и ка прошлом управи очи,
и гробнице где мошти беху затворене
њих што век ће славу да уживају –
сем да се свет у ништавило расточи –
и све што рушевина собом опточи,

нада се ти ћеш ранама наћи лека.
О, велики Сципиони, одани Бруте!
Како вам годи, нађе ли до вас путе,
глас о власти овог заслужног човека.
Слутим, новости јека
Фабрицијa мора силно да усхити!
И говори: Рим мој опет леп ће бити!

И ако небо брине земаљскога,
душе, што су станари куће небеске
а тела земљи предале, преклињу те
да прекратиш дуге неслоге грађанске
због којих људи несигурни су па стога
ка светиштима не излазе на путе.
Цркве свете, сад у рату оскрвнуте,
постале су пљачкаша лог и јазбина,
тако да се приступ пречи поштенима,
а међ киповима и голим олтарима
– сваких дивљачких дела опачина.
О кол'ко ли злих чина!
На напад пљачкаше позивају звона,
а Бога да славе стављена су она.
И жене плачне, и народ руку голи'
– недорасли, и уморни остарели
који сами себе због немоћи мрзе,
и фратрићи црни, и сиви, и бели
са групама других немоћних од боли
вичу: О, господару, утри нам сузе!
И бедни људи које страва обузе
хиљаде својих рана ти показују
да Ханибал смилостио б' се јаду том.
И ако боље погледаш у божји дом
што сад гори сав, доста да тек понеку
искру гасећ, све страсти се утишају
што се сад исказују тако пламено.
И дело ти на небу биће слављено.

Медведи, лавови, орли гује, вуци
једној великој од мрамора Колони
често досађују, а себи на јаде.
Стога племенита жена та сузе рони,
која те позвала, па сада извуци
зло биље све, које цветати не знаде.
Прошло је лета већ више од хиљаде
да је без оних душа племенитих баш,
што учинише да се прослави сјајно.
О, страни свете, охоли бескрајно,
никакво штовање часној мајци да даш.
И мужу и оче наш,
чека се да ти помогнеш да зло мине,
јер отац врховни о другом се брине.
Ретко се збива, великим подвизима
срећа завидна да би наклона била,
која храбрим делима пријатељ није:
Али када је теби путе отворила,
за све увреде од мене опрост има,
тим што бар сад јој владање је друкчије;
јер од памтивека светске историје
смртнику се стазе нису отвориле,
ко што су теби, да славним се учини,
јер вратити можеш, како ми се чини,
сјај владавине племените и миле.
Кол'ка б' ти слава биле
речи: Стари је помогли у младости,
овај је од смрти спасо у старости.

На Брду тарпејскоме, песмо, видећеш
витеза кога поштује Италија сва,
како се бригама за друге предао.
Реци му: Један што те није гледао
зблиза, ал' воли те због твог часног гласа,
вели да сваког часа
Рим очију болних и које суза влажи
са свих седам брегова милости ти тражи.

54

Јер знак јој Љубави блистао са лица,
Узбуди ми ташто срце пролазница,
Нег свака друга достојнија части.

И док је следих низ травне долине,
Глас висок зачух некуд из даљине:
Авај, колко хода шумом упропасти!

У сен лепе букве стиснувши се ту,
Замишљен гледајућ пут околних страна,
Видех да је много опасан мој пут;
И натраг се вратих после пола дана.

61

Нека је блажен дан, месец и доба,
Година, час и тренут, оно време
И лепи онај крај и место где ме
Згодише ока два, спуташе оба.

Блажене прве патње које вежу
У слатком споју са љубављу мене,
И лук и стреле што погодише ме,
И ране које до срца ми сежу.

Блажени били сви гласови, које
Уз уздах, жудњу и сузе без броја
Просух, зовући име Госпе моје;

И блажене све хартије где пишем
У славу њену, и мисао моја
Која је њена, и ничија више.

62

Оче небески, после залудних дана,
и ноћи што су у празно утрошене,
крај страшне жудње у срцу зажежене,
мислећ о чинима, на јад мој, без мана,

дај сад већ да кренем, у твојој милости,
животу у ком потхвати лепшем теже,
те да враг мој, залуд разапињућ мреже,
остане јалов и штур у својој злости.

Час ће, Господе, лету једанестоме
да сам пао у јарам немилостиви,
суровији од свега што познаје свет.

Смилуј се, Боже, мени недостојноме;
поведи мисли да напусте пут криви;
сети их да си у овај дан разапет.

67

Тиренског мора на левоме жалу,
Где плачу вали ветром разбијени,
То гордо грање указа се мени
Што стално морам да му пишем хвалу.

Љубав од које у души је врело
Успоменама на витице плаве
Погна ме; па у поток испод траве
Падох, као што пада мртво тело.

Сам сред гајева и сред брежуљака
Стидех се себе; срцу племенитом
Побуда таква довољно је јака;

Барем тај нови начин годи души:
Не очи, ноге сквасих; ал бих при том
Да љупкији ми април очи суши.

84

„Плачите очи, и срца патње тешке
пратите, јер ви сте им узрочник биле."
„Одувек је тако – више нам се миле
у жудњу срца што га је бол обрво."

„Та истина је да кроз вас љубав прво
уђе и преко вас у срцу стан нађе!"
„Ми јој само отворисмо пут да зађе
у жудњу срца што га је бол обхрво."

„Ма откуд вам се чини да смо ми кривци
исти, кад се видевши њу, очи моје,
одмах жуделе зло своје и срца мог."

„Туга нам је тужнија од друге које,
стога што су ретке судије праведљивци
па се грех искупљује покором другог."

90

Расута по ветру златна коса беше,
Што се у безброј слатких власи сплела;
И љупка је светлост без мере горела
Очију оних што сад потамнеше;

Милосна се боја у лицу будила,
Не знам да л стварно, ил уз варку пуку;
Кад љубавног огња семе у грудима
Носих, зар је чудо што одједном букнух?

Њен ход не беше ход смртника сваког,
Већ анђеоског духа; речи њене
Не беху као грла људског звук;

Дух надземаљски, сунце васељене
Би оно што видех: и да није тако,
Не лечи рану то што спласне лук.

100

Тај прозор на ком се сунце једно види
када се њему хоће, и други – јужњак,
и онај по коме звони ледени зрак
за кратких дана кад северац бриди;

и камен где лети седи замишљена
моја драга, у сат самоћном понесен;
и сва друга места на која баци сен
лепотица, и где ступи нога њена;

и оно где Амор из потаје бану,
и доба пролећа што сваке године
старе моје ране обнавља у тај дан;

и лице и речи које су дубине
срца ми спознале да ту и остану,
гоне ми вид да буде чежњом уплакан.

106

Нова анђелчица, на крилима вична,
С неба је на свежу обалу слетела,
Тамо где судба пут одреди мени.

Пошто ме виде без пратње и водича,
Омчу коју је од свиле исплела
Разапе у траву од које пут се зелени.

Тако ме улови, ја се не покајах:
Из ока јој лило толко слатког сјаја!

121

Тä види, Аморе, како цура вита,
Власт презирућ твоју, за вај мој не хаје;
Међу нама двома безбедна остаје.

Ти си под оружјем – *она*, влас и свита,
Боса сад је села међ' цвеће у траву,
Немилосна мени, твоју не зна славу.

Ја кâ сужањ јадан већ приклањам главу,
Ако имаш срца и још коју стрелу
Свети нас обоје: рани цуру смелу!

126

Свеже, слатке воде у бистроме току,
Где је удове лепе
Купала она што ми се једина госпом чини;
Племенита грано од које учини
(Сећам се тога уз уздахе слепе)
Стуб свом лепом боку;
Траве и цвеће које сукњом широком,
Љупком је покрила,
И недром које анђеоски светли;
Ваздуше ведри и свети,
Где Амор ми срце отвори лепим оком:
Сви саслушајте, слухом душе једне,
Ове моје речи, болне и последње.

Ако такву судбу сви за мене ишту,
И ако небо с том намером дела,
Да ми Амор склопи очи у сузама,
Некаква милост нек ми остатке тела
Сахрани међ вама,
А душа гола нек иде небеском боравишту;
Мање ће сурова бити смрти тама,
Ако ту наду пуку
Носим у овом опасном кораку;
Јер дух на измаку
Не би никад мого у мирнију луку
Нити у гробницу мирнију
Побећи од измученог тела и костију.

Можда ће опет време да се отка
Кад ће се на места већ знана
Вратити зверка питома и кротка;
И тамо, она где ме је видела
Благословеног дана,
Погледом пуним радости и жеља
Тражиће мене; и, о невесеља!
Ко земљу да већ ме скрива камен голи

Кад види, нек Љубав надахне је јако,
Да уздахне, тако
Нежно да милост за мене измоли
И уздахом небо да савлада цело,
Бришући себи очи лепим велом.

Са лепих грана је летела
(Слатка сред успомена)
Киша цвећа на бедра њена;
А она је седела
Скромна у толикој слави, ту
Облаком љубави већ покривена;
Неки цвет јој падо на хаљине руб,
Неки на плетенице плаве што је красе,
Што као бисер и ко златна ватра
Беху оног дана када је посматрах;
Неки је падо на земљу, неки у таласе,
Неки је настављао зраком да крстари
Као да каже: „Ту Љубав господари".

Ко зна по који пут, и тада
Узвикнух престрављено:
Она се у рају родила, верујем!
Заборавом тако ме испуни и свлада
Понашање божанско њено
И лице и осмех и глас који чујем,
Од стварног ме света
Одвојише тако
Да рекох, с уздахом који ме потреса:
Када сам овамо доспео, и како?
Мислећи да сам у небу, а не тамо где јесам.
И тако волим, од оних времена,
Ливаду ту, да другде мира немам.

Да имаш песмо, лепоте колико жудиш
Могла би храбро
Изаћи из шуме и живети између људи.

128

Италијо моја, мада не вида реч
самртне ране твоје
што ти на лепом телу често откривам,
срећан сам што све ове вапаје моје
очекује Тибар већ,
и Арно, и По, где ојађен сад бивам.
Владаоче небески,
ја молим да жал што те до земаљскога
довела, окрене у краје ти драге:
Оче, милости благе,
гле тај суров рат с разлога незнатнога;
и што Марс окрутнога,
тврдог даде душама,
ублажи, Господе, милостима својим;
дај твојим истинама
(ма ко да сам) да јекну у реч'ма мојим.

Ви, са влашћу од среће вам додељеном
над лепим крајевима
који, изгледа, на срцу вам не леже,
зар је ту место туђинским мачевима?
Шта – да по тлу зеленом
крв своју лију – туђинске хорде веже?
Празна нада вас вара:
Мало знате, а мните – мудрост вам вељa,
јер верност тражите међу проданима.
Ко плаћеника има
више, у тог је више непријатеља.
О, потопе, из којих
пустих збра се туђина
да наплавиш на драга поља ужасе?
Ако је опачина
ова нас самих дело, ко да нас спасе?
Добро се природа за нас постарала
кад је ставила она
али похлепа слепа, злу увек склона,

после је запињала
Алпа штит да пречи пут немачком бесу;
да се здравом телу болести нанесу.
Сад у истом кавезу
звери и јагањци питомога рода
станују, тако да увек бољи страда;
и траје покора та,
на жалост нашу од варварског народа,
кога, као што пише,
Марио рани тако
да помен тај још не бледи, кад је био
уморан, жедан јако –
те више крв нег воду из реке пио.

О Цезару да не говорим, који је
траву росио некад,
где год је стиго, крвљу варварских вена.
Изгледа, ко зна због којих злих звезда сад,
небо нам склоно није;
а вашој вољи је сила поверена:
жеља вам разорена
слога нагрди најлепши део света.
Каквим грехом, ил' судбом, судбином каквом
сте вођени, јадном свом
суседу да сте гроза, имању штета,
и у туђим земљама
тражећ свет, радост чини
вам тај што се продаје и крв нам лије?
Ја причам склон истини,
не из презира ил' мржње спрам другије'.
После примера, зар јасно вам све није
о подвали Бавара,
што дижућ прст – смрт гледају са поругом?
Ја мислим од штете гора је превара;
ал' ваша крв се лије
више, јер други бес вас гони силом свом.
О себи раним јутром
размислите – видећете да л' истинска

штовања вам од оног што се продаје.
Штетно бреме, ора је,
стреси крви племенита латинска;
нек име празно идол
вам не буде – не вреди;
јер ако нас северни тај свет, дивљачан,
лукавошћу победи,
наша је кривица – не закон природан.

Није л' ово земља мојих првих сати?
Није л' ми ово гнездо
где ме тако нежно хранили некада?
Ниси л' ти, домовино, уздања звездо,
добра, побожна мати,
где леже оба ми родитеља сада?
Забога, понекада
тог сѐ сетите, гледајте, у милости,
народа сузе толике због ужаса,
што само од вас спаса,
после Бога, чекат може: самилости
знак покажете ли ви,
стаће спрам опачина
вреднота; и бој ће кратко да се бије
јер старинска врлина
у срцу италском још умрла није.
Господари, глете где лети време то,
како је живот кратак
и како нам је смрт већ сасвим над главом.
Сад сте на земљи: мислите на одлазак,
јер дух усамљен и го
треба да приђе оном путу незнаном.
Пролазећи долином
овом, мржње и презира се остав'те
ветрова несклоних живљењу ведроме;
време што на зло, боме,
туђе трошите, ви на неки усмер'те
подвиг руке ил' ума
достојнији, на дело

лепо, потхвате часније; од тога је
добро земљи зацело,
а тиме се и ка небу пут саздаје.

Песмо, опомињем те,
мисо своју кажи љубазно до краја,
јер међ охоле људе ваља да кренеш
и душе њине пренеш,
одавно пуне најгорих обичаја,
истини никад склоне.
Добродошла ћеш бити
међ малобројним које истина дира:
њих питај: – Ко ме штити?
Ја ходам вичући: Мира, мира, мира!

134

Мира ми нема, а нема ни рата,
плашим се, надам, ледим, жар сам врели,
летим врх неба – земље ми се хвата,
Не стежем ништа а грлим свет цели.

Ја сам у њеној тамници – без врата,
не присваја ме, ал ми омчу дели,
Амор ме штеди – а ланцем својата,
жива ме неће, а спас ми не жели.

Без ока видим, без језика вичем,
за помоћ вапим – а жељан сам гроба,
сам себе мрзим – друге волим јако.

Храним се јадом, а плачући кличем;
и смрт и живот – једнаки су оба.
Све због вас, Госпо, ја трајем овако.

159

Где то на небу, у идеји којој
Би узор што је природа узела
За лице љупко, којим ту је хтела
У вишњој моћи казати се својој?

Која изворска нимфа или вила
Развеза тако фине златне власи?
Тај скуп врлина које срце краси?
Премда у збиру моја смрт је била.

Узалуд тражи божанску лепоту
Ко благи покрет очију јој никад
Видео није у своме животу;

Аморов не зна лек ни смртну снагу
Ко не чу слатки уздах њен кадикад,
И не зна благи смех јој, реч јој благу.

160

И Амор и ја задивљени тако
– ко неко када спази ствар чудесну –
гледамо у њу кад збори обесну
и личи себи, а другој никако.

Из те ведрине трепавица лако
искре се моје две звезде и блесну.
И нема других сјајева да кресну
и воде оног што воли једнако.

Какво је чудо оно – кад у трави
као цвет седи ил грудима белим
притиска неки зелен грм под росом.

И каква сласт је – кад се пролет јави –
гледати у њу кад с мислима врелим
шета и плете венац златном косом!

189

Пуна заборава, лађа ми пролази
У зимској ноћи, усред оштрих вода,
Између Сциле и Харидбе; мој господар,
Непријатељ стварно, на кормило пази;

На сваком веслу мисао зла и плаха,
Која олују и самрт презире;
Вечна и влажна, једро ми раздире
Олуја нада, жеља и уздаха;

Дажд суза и магла гнева, пуна мрака,
Натапају, коче уморне припоне,
Заблуда, незнање, везаног ме вуку.

Губе се два моја обичајна знака;
Мртва вештина, мртав разум тоне:
Већ губим наду у спокојну луку.

216

Цео дан плачем, а када, у ноћи,
Смртници бедни у свом сну занеме,
Двоструке патње овлаже ми очи;
Тако у плачу трошим своје време.

У сузама тужним очи избледеле,
Срце у патњи; последњи сам просјак
Међу свим бићима, јер љубавне стреле
Држе ме далеко од сваког спокојства.

Јадан, од сунца до сунца, кад ходих,
Од једног до другог мрака, већ пребродих
Већи део смрти што се живот зове;

Туђи грех ме боли више него ове
Патње, јер милост и спас, снаге пуни,
Виде ме у ватри, а не помажу ми.

218

Међ' женама младим прекрасна и чиста,
на овоме свету теби нема равне,
као алем камен твоја звезда блиста
и пред њоме друге звездице су тавне.

Мио ми је живот, слатки су ми часи,
док те нежно могу пригрлит на груди,
али шта ће бити кад се све угаси,
кад не могне ништа радост да пробуди.

Ко месец и сунце без небеског свода,
као пусти човек без ума и слова,
као без таласа и без риба вода.

Ко несити тигар, гладан и без лова,
ко туга без суза које горко лије,
тако ће ми бити кад те земља скрије.

220

О љубави, реци, у коме си крају
нашла твоје златне и свилене власи?
А румена ружа, је л' расла у рају,
што ти тако лепо обрашчиће краси?

Своје бисер зубе и усташца мала
узела си, можда, из језера жива;
а лепота, реци, откуда је пала
на мраморно чело, које венац скрива?

Да л' анђели пољу те песме у рају,
што доносе љубав, или сузу лију,
те толику тугу или радост дају?

Је л' заждило сунце пламен тих очију,
што у груд'ма срце снажи или коси,
те осећа љубав, или мржњу носи?

234

О собице што беше пристаниште
Кад силне дневне снађу ме олује,
Сад извор мојих ноћних суза ту је,
Што дању стидно скривене ме тиште.

Постељо што ме одмараш и тешиш
У јаду, којих урни болну муку
Лије ти Амор белокосних руку.
Што само за ме свиреп је и греши!

Не да од тајне и починка бежим,
Него од себе и од мисли моје,
Којој на трагу често у вис тежим;

А пук, ког сматрам злим душманом својим,
– Ко би то реко? – за склониште своје
Тражим: толико самоће се бојим.

250

У сну ме знала тешити далека
Са слатким ликом анђеоским својим
Госпа, ал сад сам тужан, сад се бојим,
А болу том и страху не знам лека;

Јер често ко да лицем њеним права
Самилост у дубину бола тоне,
И чујем речи које срце гоне
Да радости се и наде лишава.

Памтиш ли, каже, још последње вече
Кад сузе твоје оставих, и када
Одоḱ ти, силом времена што тече?

Не могох, нити хтедох рећи тада;
Сад зборим збиљу: немој да се надаш,
На земљи више видети ме нећеш.

254

Ја стално слушам, ал вести неима
о мојој слаткој противници; и ја
нит мислим, нит ми реч каква избија –
и страх и нада срце обузима.

Већ је шкодила лепота некима –
она је лепша од других, смернија.
Бог ће је земљи отети – да сија
ко нова звезда у тим небесима;

чак као сунце. И ако је тако –
мој живот, дуг јад и кратка тишина
стигли су на крај. О, растанче, како

и од зла мог ме већ одвајаш ина?
Моја се прича ево сконча лако
и моје време сврши сред година.

267

Јао лепо лице, јао поглед мили,
Јао љупко холо држање! Јао речи
Од којих надмен дух се скромно лечи
А човек слабић добија у сили!

Јао слатки осмех где је стрела била
Од које чекам смрт, а не блаженство;
Краљевска душо, царско савршенство,
Да ниси к нама доле закаснила!

Због тебе морам да горим и дишем,
Твој бејах, а што тебе ја сам лишен
Од сваке друге несреће је веће.

Надом си, жељом испунила мене,
Кад одох ја од вишње живе среће:
Ал беху речи ветром разнесене.

272

Пролази живот – ни часа не стаје –
и смрт ме следи дугим корацима;
садашње ствари, прошле и са њима
будуће нуде – рат што не престаје;

и чекање ми свако жалост даје
и сваки спомен неку жалост има,
а да и себе не жалим међ свима –
мисо би ова престала да траје.

Ако је икад какву сласт имало –
враћа се тужно срце, а крај њега
– видим пловидби ветре раздешене;

видим олују у луци и мало
мог кормилара – уморног од свега,
сломљени јарбол, сјаје угашене.

282

Блажена душо што походиш мене,
Враћаш се да ми болне тешиш ноћи,
Кроз твоје смрћу неугасле очи,
Ван сваке смртне мере украшене;

Волим што тужне дане који тиште
Хоћеш да својим разведриш ми ликом!
Па опет твоју лепоту сам свико
Тражити где је дневно боравиште.

Где много лета певах ти, ту сада
За тобом плачем, ко што видиш; није
Тај плач због тебе, већ због мојих јада.

Тек један спокој сва та туга крије:
Препознајем те у повратка часу
По ходу, лицу, хаљинама, гласу.

283

Смрти, најљепшу си угасила зену
и најљепше лице на земљи попила,
најкрасније свезе ти си одрјешила
пламеном врлина душу ражежену,

и мене мислила свег добра у трену,
најслађу рјеч муком вјечнијем залила,
а тешким јауком мене напунила
што чујем и видим боли срце сјену.

Али ми се мила поврће да блажи
силну тугу – њу ми води милост, вјера,
и друге помоћи у животу нећу.

Ах, када бих мого казат оне дражи
све што из ње сјаје, љубављу бих звери
занио, камо ли не бих срца мека.

284

Мисо ј' тако брза, а кратки трену̏ци
што враћају мени опет моју милу
да лијек не блажи веље туге силу,
нит' ми, док је гледам, множи муке муци.

Љубав што ме држи спуђена у руци
дрхће када види души ми у крилу
свеђер тако њежну моју бјелу вилу –
благи јој погледи, а слађани звуци.

Ко госпођа, гордо дође у своје дворе
па гони из срца мраком испуњена
својим ведрим челом црне мисли моје.

Душа, што не може свјетлости то море
поднијет, уздише: „О благословљена
ура кад ми свану лијепе очи твоје!"

285

Никада своме драгом сину мати,
нит заљубљена жена мужу своме,
у таквој ствари – сумњивој при томе –
одани савет нису могле дати;

ко што прогонство моје она схвати,
враћајући се често болу моме
са узвишеног места свог, на коме
двострука милост њене очи злати.

Час жена, а час мајка; гори страсно
или страхује; својим редовима
каже ми шта да следим или бира

шта да избегнем на тим путевима
и душу да не подигнем прекасно.
Само док она збори – имам мира.

292

Очи о којим тако топло зборих,
И руке, лице, стопала и длани,
Због којих свету остадох по страни
И самом себи странцем себе створих,

Увојци косе чиста сјајна злата
И блесак смешка анђеоског, што је
На земљи небо сатварао моје,
Сад све је само прегршт глувог блата;

Но ипак живим, што ми жалост ствара,
Без оног светла, милог ми толико
У бури, кад је брод без кормилара;

Нек љубавна ми песма сврши ту се,
Пресахну жица ума свеколиког,
А цитра моја у плач обрну се.

302

Мисли ме дижу у предео где је
Она, што залуд на земљи је иштем;
Сад трећи круг је њено боравиште,
Мање је хола, а лепша ми све је.

Руку ми узе; – У том кругу, рече,
Са мном ћеш бити, не греши ли нада:
Она сам, што ти даде мноштво јада
И дан свој сконча пре нег дође вече.

Не схвата људски разум добро моје:
Чекам те, а шта волео си јако,
Мој лепи вео, доле остао је.–

Зашто раствори руку, нема поста?
На звук милосних речи, чедних тако,
Замало па да на небу ја остах.

309

Вишње и ново чудо наших дана
Што кратко земљом би, чије лепоте
Само нам небо показа, па оте
Да њима краси подручја звездана,

Да сликам оном ко га позно није
Захтева Амор, што језик ми крете,
Па безброј пута усмери сред мете
Ум, време, перо, мастило, хартије.

Још риме нису на врхунцу горе,
Знам то, а доказ свако је ко жели
О љубави да пише или збори;

Ко суди, нека до истине иде
Над стиловима, па уз уздах вели:
Блажено око што је живу виде!

310

Зефир се враћа, лепо време води
и цвеће, траве – слатку претњу своју –
цврк ласте и плач што га славуј роди,
пролет у белом и руменом споју.

Смеју се поља и ведре се своди,
Зевс гледа кћер и радује се соју,
љубав је свуд у земљи, зраку, води
и њој се враћа све живо на броју.

А мене, јадног, опет уздах тресе,
који из срца дубока извади
она што срцу кључеве однесе;

те ми пој птица и цват на ливади
и жене што их благе кретње ресе
личе на пустош препуну зверади.

311

Тај славуј који тако нежно тужи
Можда за децом ил супругом драгом,
Небо и поља пуни песмом благом
Где безброј вештих плачних нота кружи,

И као да ме прати целе ноћи,
И подсећа ме на мој удес зао
За који крив сам, јер сам веровао
Над богињама смрт да нема моћи.

Како се вара ко верује у се!
Зар ока два, од сунца више зрачна,
Постану, ко би реко, земља мрачна?

Сад знам да срећа која свирепа је
Жели да плачним жићем учим ту се
Да доле нема радости што траје!

312

Ни покрет звезда с неба разведрена,
нит по мирноме мору лађе, нити
по пољанама јахачи стасити,
ни витке звери усред шумских сена;

нит о чеканом добру глас ког трена,
нит о љубави дивно прозборити,
ни сред ливада – где су зденци скрити –
нежна попевка часних, лепих жена;

нит ће ми стићи до срца шта друго –
тако га она сахрани са собом;
беше мом оку сјај и одраз тако.

Живети ми је досадно и дуго;
и да њу видим – већ вапим за гробом,
а боље да је не видех никако.

317

Мирну показа Амор луку, сину
У дугој мутној олуји мог неба,
У зрело часно доба, када треба
Скинути порок, обући врелину.

Очима лепим већ срце је сјало
И вишња вера већ их за се доби;
Јао, зла смрти, како спремно здробиш
Плод многих лета за часака мало!

Да беше дуже, ставио бих збором
У чедан слух јој, у једноме часу,
Старо бреме што слатке мисли носе;

И она би ми можда одговором
Свету реч рекла, с уздахом у гласу;
Већ измењених лица, друге косе.

333

Идите, болне риме, пут тог кама
где драго моје благо земља скрива;
зовите њу – што с неба се одзива –
мада јој смртни део крије јама.

И реците јој да сам већ и сама
живота пресит, вала где се плива;
ал – скупљајући своја лишћа сива
да идем лако за њеним стопама;

зборећи о њој живој, мртвој мада,
о, тако живој, ко бесмртност нека,
какву је и свет да упозна треба.

Нек пази на мој долазак отсада,
који је близу; нек ме спремно чека
и вуче к себи и зове пут неба.

334

Ако часна љубав може стећ награде,
Ако милост може и још као прије,
Награда ме чека е ни сунце није
Чистије од вјере моје душе младе.

Моја драга сама већ најбоље знаде,
Да ме згаро вазда плам жеља овије,
Јер што рјеч слушаше из уста мојије
Душу и срдашце ово гледа саде.

Тер се надам, да ће јој се ражалити
На тешке уздахе моје, те да ће ме
Често милостиво с неба полазити.

Још се надам ово, кад оставим бреме,
Да ће по ме доћи у онојзи кити,
Што у рају слави часно наше племе.

353

Птичице што дане опеваваш свеле
Или оплакујеш време које мину,
Пошто уз бок свој видиш ноћну тмину,
За леђима дан и месеце веселе,

Кад бих ја знао своје тешке јаде
Као ти патње своје што познајеш,
Могла би у крило, горком, да ми паднеш,
Са мном да делиш јаде из потаје.

Делови не знам да л би исти били,
Јер та за којом плачеш, можда живи,
– Мени то и небо и Смрт сама крати;

Ал доба и сати, не више пријатни,
Водеђ ме прошлим, слатким и горким, добом,
С нежношћу ме зову да говорим с тобом.

365

Ја сад оплакујем дане што прођоше,
Које за тебе страћих, смртни свете,
Мада имам крила, никад не полетех
Да примере пружим, не ниске и лоше.

Ти што знаш зла моја, и грешна и страшна,
Вечни краљу неба, невидљив, у нади
Помози души што лута, слабашна,
И милошћу њене мане надокнади;

Тако ако живех у борби и бури,
Нек у мирној луци умрем, ако живот
Залудан беше, смрт нек часна буде.

Смрти и животу што већ крају жури,
Нек помогне твоја рука милостиво:
Ти бар знаш да се не надам у друге.

О КАНЦОНИЈЕРУ ФРАНЧЕСКА ПЕТРАРКЕ

Канцонијер Франческа Петрарке једна је од најпознатијих песничких збирки свих времена. Инспирисана је песниковом платонском љубављу према госпођи Лаури. Кодексом осећања, доживљајем недодирљиве лепоте као непресушним извором песничког надахнућа, блиставо и беспрекорно изграђеним песничким језиком и формом, префињеношћу и мером у изразу, *Канцонијер* је извршио велики утицај на поезију читаве епохе и на генерације Петраркиних следбеника – петраркиста. Инспирисани Петраркиним песничким зборником, они су током два века давали тон и чинили суштину ренесансне љубавне лирике.

У основи садржаја *Канцонијера* је једна исповедна љубавна прича од које су песника само на тренутке одвајале друге теме (размишљање о животу, о пролазности, о вери; опевање актуелних збивања; обраћање пријатељима и сл.). Према тој причи, која је добила размере легенде, млади, двадесеттрогодишњи Франческо Петрарка заљубио се на први поглед у двадесетједногодишњу госпођу Лауру, видевши је у Авињону, у цркви Свете Кларе, 6. априла 1327. године. Љубав која га је тог дана обузела није била краткотрајна ни пролазна. Трајала је годинама, па и после Лаурине смрти (умрла је 6. априла 1348. тачно на 21. годишњицу од првог виђења, а песниково певање о њој, и о радости и о тузи, постало је пример доживљаја и опевања љубави и лепоте. На једном примерку Вергилијевог дела, које је волео и често читао, Петрарка је записао: „ Лаура, чувена са

својих врлина, и дуго слављена у мојим песмама, први пут ми је изашла пред очи у доба моје ране младости, лета Господњег 1327, ујутро 6. априла, у цркви Св. Кларе у Авињону. И у томе истоме граду, истога дана, у исти јутарњи сат, али године 1348, то чисто светло би узето са света, док сам ја био у Верони, не знајући, авај, за своју несрећу. Кобну вест сам сазнао у Парми, те исте године у мају месецу. Њено чедно и лепо тело сахрањено је у цркви Мале Браће, на сам дан смрти пред вече. Она се вратила, о том сам убеђен, у небо, одакле је дошла, као што то Сенека каже за Сципиона Афричког. Да бих сачувао болну успомену на тај догађај, ја га бележим, са горким задовољством, баш у ову књигу која ми је тако често пред очима, да бих увек имао на уму да на овом свету нема више ничег што ми је драго, јер је моје највеће добро изгубљено. Чест поглед на ове речи, и мисао на моје поодмакле године, подсећаће ме да је већ близу време да напустим Вавилон. Милошћу Божијом, то ми неће бити тешко, јер ћу мирно и мушки мислити на излишне бриге, узалудне наде и бурне подвиге из моје прошлости".

(Превод Иве Андрића)

Живео је Петрарка још скоро три деценије после Лаурине смрти и није престајао да ниже песме у *Канцонијеру*.

Збирка од 366 песама без наслова, обележених бројевима (317 сонета, 29 канцона, 9 сестина, 7 балада, 4 мадригала), није имала од почетка назив по коме је постала позната. Према песниковом обраћању, у првом стиху првог сонета, онима који слушају „ *расуте риме*" („ *rime sparse* ") уобичајио се тај наслов (у завршној редакцији рукописа, који се чува у Ватикану, стајао је назив на латинском језику *Rerum vulgarium fragmenta*), али је збирка постала позната као *Канцонијер*.

Садржина *Канцонијера* је од почетка до краја, са изузетком мањег броја песама, пратила историју Петраркине љубави према Лаури. Збирка се природно делила на два дела: за живота госпође Лауре (већи део *Канцонијера*) и после смрти госпође Лауре. Друге део је интониран речима „ Госпа је мртва, с њом и срце моје " и жељом да јој се придружи. Поред песама посвећених љубави, као основног осећања, без обзира да ли се односило на једну жену, одређену, или је примало одлике општег и симболичног, у збирку су улазиле и песме са другим темама. Њих је држало на окупу аутобиографско становиште (били су то ауторови одзиви на збивања, изрази двоумљења и немира, распињања између телесног и чулног, на једној, и духовног и аскетског, на другој страни и сл.).

Низом љубавних песама, које су чиниле највећи део збирке, обликовао се канцонијер, који је касније постао поједностављени модел петраркистичких канцонијера. Започињао је обраћањем читаоцима својих песама, које су биле израз туге, испеваних у младалачким годинама, када је био „ делом неки други човек ". Песник је износио „ историју " љубави, од тренутка када га је Амор, при првом виђењу Лауре, погодио и ранио љубавном стрелом, од чије се ране никада није излечио; до тада безбрижан и слободан, постао је роб љубави.

> Ја се не чувах – ухваћен сам био –
> везале су ме, Госпо, ваше очи.

Потом се усредсредио на опевање оне која му је одузела слободу.

Петрарка је опевао Лаурину лепоту и детаље те лепоте који су касније његовим следбеницима дали елементе за идеалан лик ренесансне даме. Лепота која га је освојила била је *вишња, божанска*; Лаура је била лепша од свих, са њом није могло да се упореди

ни једно живо биће. Песник је себе сматрао недостојним да опева ту лепоту; она је заслужила да је опевају Хомер, Орфеј, Вергилије.

Најважнија појединост те лепоте биле су очи. Низови песама, и по неколико узастопних, које су образовале мале циклусе („cantilenae oculorum") били су посвећени Лауриним очима. Прво виђење Лауре било је виђење њених очију, и то је био пресудан „сусрет". У читавом *Канцонијеру* песник им се на разне начине враћао. То су биле „две звезде" из којих светле „анђеоске искре", из којих „светлост сија"; од њих лепше није видео; оне „очи (песникове) топе као сунце снег"; док посматра њене „љупке очи", у њима види „мио сјај, што славне показује (му) путе према рају"; оне су „луче" и сл.

Према платонском поимању љубави, Петрарка је увек са усхићењем певао и о другим појединостима које су чиниле свеукупну Лаурину лепоту:

Расута по ветру златна коса беше,
што се у безброј слатких власи сплела;
и љупка је светлост без мере горела
очију њених што сад потамнеше.

– –

Њен ход не беше ход смртника сваког,
већ анђеоског духа; речи њене
не беху као грла људског звук;

дух надземаљски, сунце васељене
би оно што видех... (XC)

Лауру је красио „анђеоски лик", „анђеоски изглед"; на њеној глави „златне власи сјаје", „драге косе златне боје", „круна плаве косе", „увојци косе чиста, сјајна злата"; она „плете венац златном косом". Њен је „поглед леп", смех „сладак", „ход рајски", ход „не земаљски већ анђеоски", кретње „чедне, понизне и благе". Дивљење се преносило и на њен дух – њен је

„*г̄овор п̄ун мисли*", „под плавим прамом *п̄амет̄ зрела*" и сл. Све се сводило на оно одакле је песник и почео – на платонско схватање да је лепота од Бога дата (*ви̂шња, небеска, анђеоска*).

Лауру је песник замишљао у разним ситуацијама, зато се у песмама појављивала на разним местима и у разним тренуцима. Све оне су будиле чежњу или радост због узвишеног осећања које је у њему она изазивала или патњу зато што му је недоступна. Петрарка замишља Лауру како пева, њено певање је тако умилно да би умро од сласти, али његова душа је заустављена лепотом тога звука и не може да га напусти (CLXVII). У другој песми описује је како плаче, али она је и тада толико лепа да потпуно очарава природу око себе која тај плач слуша. Више пута је опевао место где је њу први пут видео – „прозор где се једно сунце (Лаура) види", „срећно тло" где је рањен Аморовом стрелом; дочаравао је усамљена места где се, у идиличном миру, окружен природом, предаје осећању љубави (CXXIX), а често су та места у околини Авињона, којима је припадала Лаура – природа Воклиза, извор реке Сорго, река Тона која тече према Лаурином крају и коју моли да јој пољуби ногу и руку (CCVIII). У таквом амбијенту обожавана жена се преобраћа у визију кошуте која се ујутру појавила и у подне нестала (подразумевао се симбол невиности, CXC), у пастирицу, а доживљај прераста у симбол осећања љубави. На пример, у алузији која је послужила за поређење да се ни Дијана није више допала вољеном:

нег мени пастирка из планинских страна
у часу љупки кад натапа вео,
што јој плаву косу од вихора скрива,
(LII)

или у дочаравању немира који у њему покрене пастирица чија „бела нога" по „росној трави" „кораке слатке умиљато вије". Таква је била и асоцијација на

Лауру која док седи у трави изгледа као цвет и сл. У другим песмама Лаура је прерастала у свеобухватно поимање лепоте: лепа је као феникс јер лепотом оживљава љубав (CLXXXV); сва природа – трава, цвеће, небо – озарена је божанском лепотом кад Лаура пролази (CXCII); кад она оде, природа се узнемири, Сунце зађе, бију громови, падају снег и киша (XLI), кад се поново појави, престају трескови и разведри се, а све је исказано посредно, симболичним алузијама на античке митолошке јунаке („Јупитеру је одузето оружје, Аполонов поглед је све светлији“) и сл.

Понеке од опеваних ситуација заснивале су се на досеткама. Духовите домишљатости било је и иначе у различитим играма уткиваним у стихове (уклапање имена „хваЛА УРЕс“, симболика значења: Лаура, ловор, слава и др.), али је у потпуности долазила до изражаја у целовитим песмама. Таква је била песма у којој се песник теши њеном сликом коју је Амор утиснуо у његово срце (CXXX), такво је било певање о Сунцу које се од љубоморе зато што је Лаура поздравила песника скрило за облак, таква је била оптужба огледала да је оно узрок што Лаура на њега не обраћа пажњу (XLVI). Досетка је била у основи песме у којој Лауру пореди са зимом зато што је према њему хладна, с том разликом што природу после зиме чека пролеће, а њега не.

У песмама заснованим на досеткама повремено се осећала извештаченост, која склад Канцонијера није реметила, али Петраркини следбеници су тај манир користили као важно средство у поезији, често се губећи у претераностима сваке врсте. Ни пренаглашавања („дажд“ песникових горких суза прати „ветар уздаха“), ни дискретне жудње (прижељкује да са Лауром буде само једну ноћ која нема зоре и сл.) нису одузимали од префињености у опевању осећања. Петраркисти, међутим, нису могли то да

одрже – они нису имали Петраркино осетљиво чуло за меру докле се у интензитету песничког израза може ићи.

Ситуације у којима је Петрарка замишљао Лауру и сижеи појединих песама постали су касније стални мотиви у поезији петраркиста.

Врхунце у исказивању љубави песник је досезао у благосиљању свега чега се Лаура дотакла или што је било у њеном знаку, а то се као мотив понављало на већем броју места у песмама. Благосиљао је село у коме се толико лепа родила, природу у којој је боравила, реку у којој се купала, траве и цвеће које је њена одећа дотицала при кретању, ваздух који је удисала. Све је прерастало у својеврсну апотеозу познатом и на многе језике у разним епохама препеваваном сонету:

> Нека је блажен дан, месец и доба,
> година, час и тренут, оно време
> и лепи онај крај и место где ме
> згодише ока два, спуташе оба...
>
> (LXI)

Навешћемо два препева, настала у различитим књижевним епохама, која сведоче о Петраркиној непролазној инспиративности: један с краја XV или почетка XVI века, Шишка Менчетића (1457–1527), други с почетка XX, Алексе Шантића (1868 – 1924):

Шишко Менчетић

Блажени час и хип најпрво кад сам ја
видил твој образ лип из кога слава сја.
Блажена сва миста када те гди видих,
дни, ноћи, годишта која те ја слидих.
Блажен час и време најпрво када чух
љепости твê име којој дах вас послух.
Блажене болјезни кê патих ноћ и дан
цић твоје љубезни за коју губљах сан.
Блажени јед и вај кӣ створих до саде
желећи образ тај све моје дни младе.
Блажено вапиње кад име твê зових
и горко трпиње у жељах кад плових.
Блажен трак од узе љувене у којој
створих плач и сузе, желећи да сам твој
Блажена љепос твâ, блажена твâ младос
покли се мени сва дарова за радос.

Алекса Шантић

Нек је благословен дан и љето оно,
доба и вријеме, онај тренут мио,
и земља и мјесто где сам свладан био
су два ока блага, пред којим сам клоно!

Нек је благословен слатки немир, штоно
жар љубави прве у себи је крио,
и лук са стријеле што ме погодио,
и бол рана што је за срце пријоно.

И благословене све ријечи страсне
са којима клицах име жене красне;
сви уздаси, жеље, сузе и бол дани

и благословене све странчице, које
њеној слави дајем, и све чежње моје
што их моја душа само за њу храни.

И поред неизмерне љубави, коју ништа није доводило у питање, у песнику су се током година повремено јављале и сумње. У основи, његове емоције су се кретале између осећања вечне љубави према Лаури (десетине песама сводило се на мисао: заувек ће је волети, макар умро од љубави) и оплакивања изгубљене слободе (заљубивши се постао је роб; прижељкивао је смрт да би се ослободио патње). У часовима слабости, обузет религиозним осећањем, желео је да се ослободи неизмерне љубави и да се посвети Богу – „другу љубав, до неба други пут тражим"; у таквом расположењу молио је Бога да му опрости што се заборавио у чежњи за овоземаљском љубављу и да му покаже пут према другом, бољем животу; молио је милост да му помогне да окаје грехе и да се смири у преданости Богу, развијајући мотив покајања. На пример:

јер се у вишњем царству већма цени
обраћен дух и већу славу има
од деведесетдевет савршених.

(XXI)

Пошто је осећао опасност од толике заљубљености, бежао је у самоћу не би ли се ослободио љубави, док му је на другом месту исто бекство била прилика да се у усамљеном кутку, неометан, преда осећању љубави. Када се присећао годишњица од када га је погодила Аморова стрела, а сећање на прошлост прожимало је многе његове песме, увек је то био знак патње – „љубав и разум...борише се четрнаест лета" , „шеснаест лета уздаха" , „седамнаест лета... од почетка горим" , „двадесет лета патње дуге".

Петраркина љубав је била и остала платонска јер на њу није било одговора. Песник је више певао о вредности Лаурине чедне лепоте и о узалудности своје љубави – „млада госпа она...за мој јад не хаје" – но о њеној окрутности. Мањем броју песама припадале су оне у којима је предмет била Лаурина

непопустљивост: пева како је Лаура срећна када му зада ударац (љубавном стрелом); назива је душманком јер је према њему безосећајна и охола; завиди огледалу јер се Лаура, видевши свој лик у њему, заљубила у своју лепоту и зато се не обазире на песника; жали што се није скаменио када ју је угледао јер би тако био поштеђен дугогодишњих патњи; жали што му није помогла велика верност или што Лаура презире његову љубав итд.

Све песме испеване за живота госпође Лауре, без обзира на благе прекоре, на немире које су у њему осећања изазивала, на преплитање овоземаљског и религиозног поимања света, обједињује мисао да је песникова љубав према њој вечна, да ће је увек волети иако одговора на ту љубав нема и да ће му једино смрт донети олакшање.

Од сонета CCLVIII мењао се песников доживљај љубави и изражавање заљубљености. Од када је сазнао за Лаурину смрт, опевао је своју непролазну тугу што Лауре више нема и једину утеху – обраћање Богу. У песмама које су следиле често је опевао Лауру која му се јављала у сну да га теши и саветује (она саосећа са њим; слуша његову тужну причу и сузних очију пред зору враћа се на небо и сл.). Присећао се прошлости, захвалан што је разборитошћу заустављала и блажила његове жеље и на тај начин обезбедила му садашњи мир и упутила га према спасењу. Проклињао је љубав, срећу и смрт што су се завериле против њега. У успоменама је свуда тражио Лауру, посматрао и оплакивао некад благосиљана места која су била део свега што га је упућивало на њу – природа Воклиза, у којој је некада, волећи, био срећан, место где се родила, живела и умрла. Аутобиографски је читаву историју љубави и патње сажимао у једној строфи сонета:

Држао ме је Амор двадесет и једно лето горућег,
срећног у огњу, у болу пуног наде,
а пошто се Госпа, а с њом и срце моје,
уздигла на небо, десет година још плачућег.

(CCCLXIV)

Певао је о Лауриним вредностима. Због њених ненадмашних врлина и лепоте Бог ју је узео да њоме украси небо. Умиривало га је што је она била у рају. Све чешће се сећање на Лауру преплитало са призивањем Бога, са хвалом Христа (Христос и Лаура су примерима својих живота потврђивали да је смрт слатка), а то се осећање сажимало у једном од последњих сонета:

Ја жалим и оплакујем своје прохујале године
које сам страћио волећи смртно створење
и не дижућ се са земље иако сам имао крила.

(CCCLXV, препев Иве Андрића)

Канцонијера завршава молбом Богородици да га Бог прими у вечни мир.

Известан број песама ове збирке садржином се уклапа у време када су настајале и љубавне исповести, али су се оне односиле на песникове пријатеље и на неке црквено-политичке догађаје и др. Сонете је упућивао пријатељима, Ђакому Колони, Агапиту Колони (из породице чију је заштиту уживао). У песми Пандолфу Малатести, господару Риминија, расправљао је о уметности убеђен да песничко дело боље него вајарско (статуа) може учинити бесмртним онога кога слави. У неколико песама оштро је критиковао развратан живот који је владао на папском двору у Авињону и пороке, а у посебној песми је поздрављао и подржавао одлуку папе Ивана XXII да седиште папа премести у Рим. Славио је крсташки рат који је повео Филип VI и позивао пријатеља Ђакома Колону да га помогне. У познатој канцони посвећеној Италији (CXXVIII), коју је испевао док је

боравио у Парми, опевао је неслогу моћних, господе која време проводи у сукобљавањима око ситних, неважних проблема и обраћао се Богу са молбом да их уразуми: природа се побринула за Италију поставивши Алпе као брану према „бесном Немцу"; опомиње, даље да не верују лажном туђину, да схвате колика је опасност од туђе варке, и да мисле на љубав према свом тлу. Узноси „земљу којом је проходао, гнездо у ком је одгајан", отаџбину која је „мати блага и света / што покрива ми родитеља оба". Канцона се завршавала ускликом: „Мира, мира, мира!".

Често је Петрарка говорио и о поезији, са свешћу о значају песничког стварања (према платонистичкој поетици поезија овековечује), о Хеликону, о античким песницима и неким својим савременицима. Са хуманистичком самосвешћу о слави певао је у сонету који је почињао апострофом Славе, старе колико и Сунце, која му је даровала ловоров венац (односи се на крунисање Петрарке ловоровим венцем у Риму 1341. године).

Иако је у понављањима и пренаглашавањима ова поезија на тренутке могла да звучи артистички, било је у њој реалних рефлексија које су се везивале за људско осећање и за живот. У опасци да слепоочнице „полако време шара" , у резигнираном размишљању:

Како се ближи мог живота вече,
које каткад уме да нам скрати јаде,
све више видим како време тече
брзо и споро, с њим и празне наде...,
(XXXII)

у кратким закључцима „како се често за залудним пати" , „пошто лети време и беже године... брзо смрт нас обали" и сл. – било је опште животне и песникове личне истине.

Као целина, историја неуслишене платонске љубави, која је, иако једнострана, прошла кроз све мене

овог дубоког и сложеног осећања, које је Петрарку деценијама надахњивало, *Канцонијер* је постао велики песнички узор. Склад сонета и других песама, префињени језик поезије, сликовитост, ненаметљива сентенциозност, изналажење увек праве речи за означавање свих нијанси осећања – сједињују се у Петраркином певању о Лаури и у славу љубави.

Певајући о осећањима љубави, среће, туге, патње и др. Петрарка је, певајући из себе и за себе, певао о другима и за друге. *Канцонијер* је по ономе што у себи садржи постао својина свих оних који у њему, тражећи Петрарку, проналазе себе. То је, можда, једна од тајни свевремене вредности и популарности овог дела.

Овај избор из Петраркиног *Канцонијера* сачињен је према постојећим препевима из овог зборника на српском језику.

Традиција препевавања Петраркиних песама на српски језик у новијој књижевности, од почетка XIX века, старија је од препева на друге јужнословенске језике у том времену. Препеви Петраркиних песама појављивали су се у српској периодици од средине четврте деценије XIX века – *Шта Љубов 'е, сасвим ништа? а зашт 'ме подиже* у „Забавнику" Димитрија Давидовића 1835, а затим у „Годишњаку" (1860), „Даници" (1861), „Јавору" (1881), „Стражилову" (1885), „Српском књижевном гласнику" (1901), „Босанској вили" (1902), „Колу" (1902, 1904), „Новом времену" (1910). Неке од песама превођене су у прози.

Аутори тих препева били су: Војислав Стојадиновић, Сава Павићевић, Стојан Новаковић, Алекса Шантић, Војислав Јелача, Лазар Томановић, Ђорђе Стратимировић, Драгослав Поповић, као и анонимни преводиоци. Већином су препевавани сонети. Стојан Новаковић је препевао сонете *Погледујем натраг код сваког корака*, *У сребрној коси већ живот одлеће*; Алекса Шантић је препевао један од најпознатијих сонета *Benedetto sia 'l giorno e 'l mese e l'anno* – *Нек је благословен дан и љето оно* (тај препев се доноси у предговору овог избора); Ђорђе Стратимировић је препевавао мадригале и канцоне.

У новије време настало је низ нових препева, већином из пера аутора који спадају међу највеће савремене српске песнике. Неки од препева су објављивани у савременој периодици. Посебно је занимљиво издање из 1974. настало поводом обележавања шест векова од Петраркине смрти, *Десет љубавних сонета Франческа Петрарке посвећених Лаури*, које је препевао Стеван Раичковић „из неке врсте пијетета према том изненадном (замало да кажем *спиритуалном*) сусрету са једним песником из далеке прошлости" (С. Р.). Предговор за ово издање написао је Ерос Секви.

Састављачи и приређивачи новијих избора (Срђан Мусић, Ерос Секви) подстакли су поједине преводиоце да препевају неке од изузетних Петраркиних песама чији преводи на српски језик нису до њиховог времена постојали, или нису били до-

вољно успели. Ти избори, међутим, нису узимали у обзир ни један од старијих српских препева из XIX и с почетка XX века. (Пренебрегавање ове традиције показало се у одсуству прилога о препевима Петраркине поезије код Срба, у зборнику *Петрарка и петраркизам у славенским земљама*, насталом поводом поменуте годишњице 1974, објављеном 1978.)

У ову књигу ушли су препеви објављени у досадашњим изборима С. Мусића, С. Раичковића, Е. Секвија, и у периодици, а чији су аутори М. Родић, С. Раичковић, И. В. Лалић, Љ. Симовић. Уврштени су и неки од старијих препева на српски језик, штампани у часописима XIX и почетком XX века – Л. Томановића, Ђ. Стратимировића, Д. Поповића. Надамо се да патина архаичности у језику и песничком изразу неће одузети од утиска, а на посредан начин биће прилог подсећању на дугу традицију препевавања Петраркиних песама на српски језик.

САДРЖАЈ

Франческо Петрарка 5

Избор из *Канцонијера*

(1) *Ви што слушате расут у стихове* (*Voi ch' ascoltate in rime sparse il suono*) – И. В. Лалић 17
(3) *Тог дана зраци сунца бледи паше* (*Era il giorno ch' al sol si scololaro*) – С. Раичковић 18
(12) *Ако ми живот од суровог тока* (*Se la mia vita da l'aspro tormento*) – И. В. Лалић 19
(18) *Када сам окренут према тој страни цео* (*Quand' io son tutto volto in quella parte*) – М. Родић 20
(22) *Сва ова бића што живе на земљи* (*A qualunque animale alberga in terra*) – Љ. Симовић 21
(30) *Млађахну жену под свежим ловором* (*Giovene donna sotto un verde lauro*) – Љ. Симовић 23
(32) *Како сам ближе свом дану последњему* (*Quanto pìù m' avvicino al giorno estremo*) – М. Родић 25
(33) *Већ љубавна се звезда распламсала* (*Già fiammeggiava l'amorosa stella*) – И. В. Лалић 26
(35) *Сам и замишљен, корацима спорим* (*Solo e pensoso i pìù deserti campi*) – С. Раичковић 27
(50) *У сат кад се сунце брзо обара* (*Ne la stagion che 'l ciel rapido inchina*) – М. Родић 28
(52) *Не свиде се више свом драгом Дијана* (*Non al suo amante pìù Diana piacque*) – Љ. Симовић 31
(53) *Уме племенит, што предводиш те уде* (*Spirto gentil che quelle membra reggi*) – М. Родић 32
(54) *Јер знак јој љубави блистао са лица* (*Perch' al viso d' Amor portava insegna*) – Љ. Симовић 35

(61) *Нека је блажен дан, месец и доба* (*Benedetto sia 'l giorno e 'l mese e 'l anno*) – И. В. Лалић 36
(62) *Оче небески, после залудних дана* (*Padre del ciel, dopo i perduti giorni*) – М. Родић 37
(67) *Тиренског мора на левоме жалу* (*Del mar tirreno a la sinistra riva*) – И. В. Лалић 38
(84) *„Плачите очи, и срца патње тешке* (*Occhi piangete, accompagnate il core*) – М. Родић 39
(90) *Расута по ветру златна коса беше* (*Erano i capei d'oro a l'aura sparsi*) – Љ. Симовић 40
(100) *Тај прозор на ком се сунце једно види* (*Quella fenestra ove l'un sol si vede*) – М. Родић 41
(106) *Нова анђелчица, на крилима вечна* (*Nova angeletta sovra l'ale accorta*) – Љ. Симовић 42
(121) *Тä види, Аморе, како цура вита* (*Or vedi, Amor, che giovenetta donna*) – Ђ. Стратимировић 43
(126) *Свеже, слатке воде у бистроме току* (*Chiare fresche e dolci acque*) – Љ. Симовић 44
(128) *Италијо моја, мада не вида реч* (*Italia mia, benche 'l parlar sia indarno*) – М. Родић 46
(134) *Мира ми нема, а нема ни рата* (*Pace non trovo, e non ho da far guerra*) – С. Раичковић 50
(159) *Где то на небу, у идеји којој* (*In qual parte del ciel, in quale idea*) – И. В. Лалић 51
(160) *И Амор и ја задивљени тако* (*Amor ed io si pien' di meraviglia*) – С. Раичковић 52
(189) *Пуна заборава лађа ми пролази* (*Passa la nave mia colma d' oblio*) – Љ. Симовић 53
(216) *Цео дан плачем, а када у ноћи* (*Tutto 'l di piango, e poi la notte, quando*) – Љ. Симовић 54
(218) *Међ' женама младим прекрасна и чиста* (*Tra quantunque leggiadre donne et bell*) – Д. Поповић 55
(220) *О љубави, реци у коме си крају* (*Onde tolse Amor l'oro et di qual vena*) – Д. Поповић 56
(234) *О собице што беше пристаниште* (*O cameretta, che gia fosti un porto*) – И. В. Лалић 57
(250) *У сну ме знала тешити далека* (*Soela lontana in sonno eonsolarme*) – И. В. Лалић 58

(254) *Ја стално слушам, ал вести нема* (*I' pur ascolto, e non odo novella*) – С. Раичковић 59
(267) *Јао лепо лице, јао поглед мили* (*Oimè il bel viso, oimè il soave squadro*) – И. В. Лалић 60
(272) *Пролази живот – ни часа не стаје* (*La vita fugge e non s'arresta un' ora*) – С. Раичковић 61
(282) *Блажена душо што походиш мене* (*Alma felice che sovente torni*) – И. В. Лалић 62
(283) *Смрти, најлепшу си угледала жену* (*Discolorato ài, Morte, il più bel volto*) – Л. Томановић 63
(284) *Мисо ј' тако брза, а кратки трепуци* (*Si breve è l' tempo e l' penser si veloce*) – Л. Томановић 64
(285) *Никада своме драгом сину мати* (*Nè mai pietosa madre el caro figlio*) – С. Раичковић 65
(292) *Очи о којима тако топло зборих* (*Gli occhi di ch'io parlai si caldamente*) – И. В. Лалић 66
(302) *Мисли ме дижу у предео где је* (*Levommi il mio penser in parte ov'era*) – И. В. Лалић 67
(309) *Вишње и ново чудо наших дана* (*L'alto e novo miracol ch' a' di nostri*) – И. В. Лалић 68
(310) *Зефир се враћа, лепо време води* (*Zefiro torna e 'l bel tempo rimena*) – Љ. Симовић 69
(311) *Тај славуј који тако нежно тужи* (*Quel rosignuol che si soave piagne*) – И. В. Лалић 70
(312) *Ни покрет звезда с неба разведрена* (*Ne per sereno ciel ir vaghe stelle*) – С. Раичковић 71
(317) *Мирну показа Амор луку, сину* (*Tranquillo porto avea mostrato Amore*) – И. В. Лалић 72
(333) *Идите, болне риме, пут тог кама* (*Ite, rime dolenti, al duro sasso*) – С. Раичковић 73
(334) *Ако часна љубав може стећ' награде* (*S'onesto amor pò meritar mercede*) – Л. Томановић 74
(353) *Птичице што дане оплакаваш свеле* (*Vago augelletto che contando vai*) – Љ. Симовић 75
(365) *Ја сад оплакујем дане што прођоше* (*I' vo piangendo i miei passati tempi*) – Љ. Симовић 76
О Канцонијеру Франческа Петрарке 77
О овом избору 91